

Overdenking van BR Frans Dukers voor de zondag van 29 augustus in het Westerkwartier

Inleiding

Beste gemeente, we hebben elkaar helaas nog niet ontmoet. Elkaar een beetje leren kennen middels een geschreven overdenking is eigenlijk niet mogelijk. Je wilt elkaar aankijken, aanspreken, aanhoren. Corona maakt dat helaas nu nog niet mogelijk, maar hopelijk wel volgend jaar. Ik dank u in ieder geval voor de uitnodiging om deze zondag op deze manier even bij u te zijn.

Bijbellezing Psalm 23, een psalm van David

1. De Heer is mijn herder, het ontbreekt mij aan niets.
2. Hij laat mij rusten in groene weiden en voert mij naar vredig water,
3. Hij geeft mij nieuwe kracht en leidt mij langs veilige paden tot eer van Zijn naam.
4. Al gaat mijn weg door een donker dal, ik vrees geen gevaar, want U bent bij mij, Uw staf en Uw stok, zij geven mij moed.
5. U nodigt mij aan tafel voor het oog van de vijand, U zalft mijn hoofd met olie, mijn beker vloeit over.
6. Geluk en genade volgen mij alle dagen van mijn leven, ik keer terug in het huis van de Heer tot in lengten van dagen.

Overdenking

Vanmorgen wil ik psalm 23 met u overdenken, de psalm die begint met de overbekende woorden: “de Heer is mijn herder, mij ontbreekt niets”. Talloze generaties joden en christenen hebben deze psalm gezongen, soms uit volle overtuiging in tijden van vrede en voorspoed maar veel vaker met trillende stem in tijden van spanning en onzekerheid: “De Heer is mijn herder ...” omdat een mens in bange tijden wanhopig zoekt naar de laatste zekerheid. Daarom wordt deze psalm ook nog steeds gezongen bij een uitvaartdienst.

Van zo'n dierbaar gebed, want dat is deze psalm, moet je afblijven, zeggen sommigen. Tekstanalyse en rationele redenering kunnen de tekst kapot maken. Zoals een bioloog bij het ontleden van een bloem in kelk- en kroonbladen, stampers en meeldraden de schoonheid van de bloem geheel uit het oog kan verliezen. Bewust van dit gevaar wil ik toch de psalmtekst met u doordenken omdat deze oeroude tekst de moderne mens nog steeds heel veel te bieden heeft.

De eerste zin bestaat in feite uit twee kleine nevenschikkende zinnestelsels: “De Heer is mijn Herder” en “mij ontbreekt niets”. Het eerste zinnestelsel is al direct onze volle aandacht waard want de psalmdichter beschrijft zijn geloof als een relatie. Veel moderne mensen vatten het geloof op als een vorm van verklaren. Verklaren hoe de wereld ontstaan is, waartoe de mens op aarde is. Maar psalm 23 verklaart niets, het benadrukt de relatie tussen God en de mens. Dit is helemaal in lijn met de uitspraak van Jezus: God is Mijn Vader. Ook Jezus ziet het geloof dus als een relatie. Een relatie, die geldt voor elke mens: God is onze Vader. In feite kent psalm 23 ook deze brede relatie, want bij een herder denken we onlosmakelijk aan een kudde; in het Jodendom het symbool voor het volk, voor ons allemaal.

Dat klinkt natuurlijk prachtig maar veel mensen steken nu toch even de vinger op. Wat is dat voor een Herder of Vader die zoveel mensen op aarde laat lijden? Bedenk wel dat zo'n vraag voortkomt uit onze hang naar verklaren. Theologen hebben in de richting dan ook vaak een antwoord gezocht. Het lijden zou bedoeld zijn als beproeving of als straf voor onze zonde. Maar als we onze Herder en onze Vader belijden als een relatie, dan moeten we die relatie niet beperken tot God en die arme lijdende medemens. Zo denkend blijven we immers zelf als een soort toeschouwer veilig op afstand staan. Het gaat altijd om de totale relatie om: mijn God, mijzelf en de mijn medemens. Dus wat is mijn positie als medemens op aarde lijdt? We kunnen natuurlijk vragen: waar was God in Auschwitz? Maar moeten we ook niet eerlijk vragen: waar was de mens in Auschwitz?

Het tweede zinnestelsel van de eerste regel van psalm 23, “mij ontbreekt niets”, prikkelt evenzeer onze gedachte. Wie van ons zou die uitspraak volmondig durven te onderschrijven? Natuurlijk, we leven in

een van de veiligste en meest welvarende landen van de wereld, maar om nu te zeggen dat mij niets ontbreekt? Persoonlijk merk ik dat de beperkingen van mijn leeftijd steeds indringender worden. Mijn pensioen houdt al jaren geen gelijke tred meer met de kosten van levensonderhoud en zo weet ik nog wel meer punten.

Maar ook dit zinnetje moeten we lezen vanuit de relatie. Het gaat niet om wensdenken en al helemaal niet om onszelf te spiegelen aan de (nog beter bedeelde) medemens. Als ik heel eerlijk ben, zou ik moeten bekennen dat ik alles bezit wat ik nodig heb. Zoals Jezus dat bedoelde in Zijn gebed: 'geef ons heden ons dagelijks brood' en dat Gandhi samenvatte als: de aarde biedt genoeg voor ieder mens wat hij nodig heeft, niet genoeg voor ieders hebzucht.

Inzien dat jou niets essentieels ontbreekt, werkt enorm bevrijdend. Weg met al die schreeuwende reclames, die mij wijzen op wat ik allemaal nog zou moeten begeren. Weg met mijn jaloezie om wat mijn buurman meer heeft dan ik. Weg met de stress. Dan ontdek ik dat ik mij bevind in een grazige weide, nabij de wateren van vrede en rust. Als God als een Herder, een Vader voor mij is, heb ik aan de Tien Woorden of aan het grote gebod (dient uw Vader en heb uw naaste lief) genoeg om te beseffen dat mij niets ontbreekt.

Of klinkt dat allemaal te vroom, te naïef? Psalm 23 bevat slechts zes regels. De eerste twee regels gaan inderdaad over "het goede gevoel", maar de andere vier regels beschrijven de donkere dalen die de mens in zijn leven ervaart. Tijden van tegenslag, ziekte, pijn, eenzaamheid, wanhoop, vernedering, noem maar op. De relatie met mijn Herder is zeker geen garantie voor een levensweg vol rozengeur en maneschijn. Nogmaals, psalm 23 verklaart niet maar versterkt het relatie-denken: in het diepste dal ervaar ik Gods stok, Gods staf. Je zou dat ook zo kunnen zeggen: in het diepste dal schenkt God je kracht naar kruis.

Weer klinkt dan dat kritische stemmetje in ons hoofd: is dat wel zo? Hoeveel mensen in nood bidden niet vurig tot God en merken geen enkele verlichting? Hoe vaak verzochten mensen niet dat de hemel gesloten blijft? Is psalm 23 uiteindelijk toch niets anders dan een vrome verzuchting?

Laten we nog even teruggaan naar dat zinnetje uit de eerste regel: "mij ontbreekt niets". In eerste instantie hadden we bedenkingen tegen deze belijdenis. Er is immers altijd wel iets dat we missen. Ik heb uitgelegd dat we dat zinnetje anders kunnen en moeten lezen: natuurlijk hebben we wensen, maar als we heel eerlijk zijn moeten we diep in ons hart erkennen dat we alles al bezitten wat wij in essentie nodig hebben. Als ik dat zo opschrijf, klinkt het erg rationeel. Maar als we er nog eens goed over nadenken, is dit geen rationele constatering maar een verwondering....

Hoewel ieder van ons verschillend is en er best nog veel te wensen is, verwonderen we ons over dat wij allemaal het essentiële in het leven tot onze beschikking hebben. Net als relatie hoort ook verwondering bij de kernbegrippen van het geloof. Wie zich aanwendt om met verwondering naar zijn of haar omgeving te kijken, ervaart hele nieuwe essenties.

Wie toegerust met verwondering door een donker dal moet gaan, zal met nog grotere verwondering ervaren dat niet de duisternis om hem heen oplost, maar dat er weg zichtbaar wordt. Niet zozeer een uitweg maar vooral een begaanbaar pad. Een pad waarop je in alle duisternis toch niet alleen loopt. Alsof iemand mee gaat. Alsof er een staf is, een steun, een leuning.

Hoe wonderlijk mooi is die korte, duizenden jaren oude psalm 23. Amen.

Lied 23 b vs: 1, 2, 3 en 5

Gebed

Vader, leer ons ons te verwonderen. Te verwonderen om dingen die anders lopen dan we dachten of zouden willen. Verwonderen over dingen die we niet kunnen begrijpen; vragen waarop we geen antwoord hebben. Vader, leer ons ons te verwonderen om de woorden en gebaren van onze medemens. Want waar verwondering leidend is, verdwijnt een snelle veroordeling en uitsluiting. Vader, leer ons te verwonderen over een plotselinge inval, hoe we moeten handelen. Verwonderen over dat onverwacht gevoel van troost en moed in ons hart. Over Uw aanwezigheid als wij naar U uitkijken.

In dat besef leven wij, ieder op zijn eigen plekje, op die, in zijn mogelijkheden zo'n fantastisch geschapen aarde. Waar ieder van ons elke dag opnieuw de ruimte krijgt om samen met God en onze medemens op eigen wijze verder in het leven te gaan. En waarheen wij ook gaan, God wil naar een ieder van ons omzien. Hij wil ons zegenen en behoeden en ons allen deelgenoot maken aan Zijn Rijk van vrede en genade. Amen.